

В лингвокультурологическом пространстве анализируемый фразеологизм можно рассматривать, как языковую единицу, в определенной степени изменившим стилистическую окраску. Можно предположить, что фразеологизм *набраться ума* первоначально содержал только положительную коннотацию: толкование этого фразеологизма в словарях квалифицирует его как единицу нейтрального стиля. Однако, на синхронном уровне этот фразеологизм употребляется уже только для подчеркивания иронии или даже сарказма.

Опираясь на литературный материал, мы проанализировали некоторые фразеологизмы с концептом *ум* и пришли к заключению, что в лингвокультурологическом пространстве эти языковые единицы занимают особое место:

1. фразеологизмы с концептом *ум* в произведениях Н. В. Гоголя являются не только средством изображения эпохи, внутреннего мира персонажей, но и важным художественным приемом, благодаря которому писатель создает сатирическую картину жизни того времени, при этом на первый план выступает обобщающий фактор.

2. в анализируемых фразеологизмах ключевым словом является имя существительное *ум*, обозначающее не предмет, а имя существительное, характеризующее интеллектуальное наименование человека. Семантика слова *ум*, как и многие другие лексемы русского языка, создаются не на основе денотата, так как лексема *ум* вне языковой сферы не имеет соответствующего референта. Именно этот фактор является главенствующим.

В отличие от фразеологизмов «на носу заруби», «дело табак», «купить кота в мешке», «перемывать косточки»,...возникших на базе реальных ситуаций, которые в процессе исторического развития преобразуются в своеобразные образы, символы, в анализируемых фразеологизмах реальная ситуация не является источником их образования, поэтому в лингвокультурологическом пространстве, которое включает в себя диахронный и синхронный ярусы, изначально эти фразеологизмы являются носителями переносного значения, которое в рамках этого пространства эксплицируется в метафоризацию.

Мы проанализировали концепт *ум* в художественном тексте, в словарях, во фразеологизмах и пришли к заключению, что концепт *ум* интерпретируется в русской языковой картине мира по-разному, и это разнообразие четко находит свое отражение в лингвокультурологическом пространстве, которое формирует и сохраняет взаимосвязи языка и культуры.

Литература

1. Маслова, Валентина, *Лингвокультурология*, Москва, 2001.
2. Михельсон, Мориц, *Русская мысль и речь, Опыт русской фразеологии*, Москва, 1997.
3. Телия, Вероника, *Русская фразеология, Семантический, прагматический и лингвокультурный аспекты*, Москва, 1996.

ESENȚA FILOSOFICĂ A SEMNULUI ȘI A COMUNICĂRII SEMIOTICE. ISTORIE ȘI CONTEMPORANEITATE

Efim MOHOREA, *dr. hab., prof. univ.,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți*

Summary: *Based on ideas of Aurelius Augustinus, Eugenio Coseriu, concepts of modern semiotics, facts in the area of theory and practice of sign communication, the author of*

this article determines the necessary and essential properties of the scientific notions “sign”, “meaning”, “communication”, reasons their scientific and philosophical content, and formulates the respective definition.

Key-words: *sign, meaning, communication.*

Pe parcursul întregii istorii a filosofiei printre cele fundamentale au fost trei mari tematizări – a realității, a cunoașterii și a comunicării. La finele secolului al 20-lea și la începutul secolului al 21-lea comunicarea a devenit o problemă globală. E de menționat faptul că există un număr considerabil de teorii și direcții ale comunicării care au ca bază diferite metodologii. Comunicarea se intersectează cu semioza (producerea și utilizarea semnelor), iar printre termenii de bază ale teoriilor comunicării sunt „semnul”, „semnificația” și „comunicarea”. Având în vedere că acești termeni au diferite interpretări atât în teoriile comunicării, cât și în cele ale semnelor (diverselor semiotici și semiologii), este necesar de a preciza notele esențiale, necesare și sfera lor de aplicabilitate din punct de vedere universal – ca noțiuni de maximă generalitate posibilă. Deci o viziune filosofică a problemelor de bază a semioticii și comunicologiei ar fi benefică.

E. Coșeriu a demonstrat importanța filosofiei semnului pentru filosofia limbajului. Vorbind în calitate de teoretician al limbajului (al semioticii lingvistice și al teoriei lingvistice științifice), el a subliniat faptul că „științele particulare își pun și își rezolvă problemele lor în interiorul unor limite determinate; însă, tocmai în acest scop, ele trebuie să-și fi delimitat propriile obiecte, față de alte obiecte. Această delimitare presupune însă o contemplare dincolo de limite și, prin aceasta, o atitudine filozofică. Nu există nici o știință care să fie independentă de filozofie” (Coșeriu 2009: 112).

Obiectul analizei noastre va fi, în primul rând, conceptul „semn”.

Aureliu Augustin (354-430) a fost printre primii gânditori care au cercetat semnul în calitate de *entitate universală* (Vezi: Coșeriu 2011: 166-175; Бычков 1995: 483-506). El a analizat problema semnului lingval și a semnului ca atare în mai multe lucrări (*De dialectica, De doctrina christiana, De Trinitate, De magistro*). La problema semnului Augustin a ajuns căutând răspunsuri la două întrebări: *cum sunt possibile cunoștințele și cum e posibilă transmiterea cunoștințelor* (problema învățării, instruirii).

Augustin a generalizat ideile și concepțiile despre *nume* (în contextul problemei *dreptei potriviri a numelor*) ale unor predecesori ai săi (Platon, Aristotel ș.a.), judecățile lui Sextus Empiricus, ale stoicilor și ale epicurienilor despre semnele lingvistice.

E știut faptul că semne „în sine și pentru sine”, adică absolut independente, nu există. Pentru o ființă rațională un oarecare obiect devine semn, dacă el *desemnează, însemnează, denotă* ceva (material sau spiritual).

Mai întâi, pe Augustin l-a preocupat problema semnului verbal (lingval). În legătură cu *verba simplicia* (cuvântul simplu), Augustin distinge între *verbum* (cuvânt), *res* (lucru) și *signum* (semn), pe care le definește astfel: *Cuvântul este semnul unui anumit lucru, pentru că, emis de un vorbitor, el poate fi înțeles de un ascultător. Lucrul, despre care se vorbește, este tot ceea ce poate fi înțeles, perceput sau ascuns. (Este important a menționa faptul că lucrul, în viziunea lui Augustin este acel element important al semiozei, care în semiotica contemporană se numește desemnat sau referent). Semnul, spune Augustin, este ceva ce se arată pe sine simțului și, în afară de sine, mai arată rațiunii și altceva. De asemenea, cele două laturi ale semnului, conținutul și expresia, așa cum apar ele la Augustin, sunt în concordanță cu tradiția grecească: prin verbum*

Augustin înțelegea ceea ce stoicii exprimau atât prin *logos*, cât și prin *lexis*. Așadar, la Augustin, semnul indică: 1) pe sine însuși – simțurilor; 2) ceva aflat în afara sa – rațiunii (Vezi: Coșeriu 2011: 167). Dar trebuie să adăugăm că semnul lingvistic mai redă și *relația*, ba chiar *legătura* dintre *vorbitor* și *ascultător*, ceea ce în concepția lui E. Coșeriu se referă la *alteritate* (interacțiunea unui subiect cu altul sau alții).

O lectură atentă a ceea ce spunea Augustin, va scoate în evidență și alte idei importante. Spre exemplu, Augustin menționa: „Când cuvântul pornește nu pentru sine însuși, ci pentru a semnifica altceva anume, atunci se numește *dictio* „exprimare” [...]. Și ceea ce am numit *dictio* este cuvânt, dar un cuvânt care desemnează două [lucruri] simultan: se desemnează și pe sine însuși în calitate de cuvânt, dar și ceea ce se petrece în spirit prin intermediul cuvântului“ (Idem: 169). Altfel spus, *dictio* este aceea ce în terminologia contemporană se numește *semnificant* și *semnificat*.

De asemenea este importantă ideea că „puterea de semnificare a cuvântului” este ceva prin care ne dăm seama de valoarea cuvântului; această valoare se măsoară după impresia produsă asupra celui care aude cuvântul” (Idem).

Problema semnului, în general, și a semnului verbal (lingval), în special, a constituit o preocupare constantă pentru Augustin. În afară de lucrarea *De dialectica*, scrierea de tinerețe, definiții ale semnului se găsesc și în lucrări de mai târziu. De exemplu, în *De doctrina christiana* se spune: „Un semn este de fapt ceva care, în afară de forma care se adresează percepției senzoriale, trezește în minte și altceva, situat în afara sa“ (Idem: 172). Această idee importantă exprimă anume *funcția principală a obiectului-semn*, adică a *semnului ca atare*, prin care un anumit obiect material devine semn; prin aceasta el denotă („trezește în minte”) acel „altceva, situat în afara sa”. În *De Trinitate* Augustin aplică ideea generală despre semn la caracterizarea semnului verbal: „Așa cum un cuvânt indică ceva, el se indică și pe sine, dar nu se indică pe sine în calitate de cuvânt decât dacă indică faptul că indică [și] altceva“ (Idem). Adică un cuvânt prin „corpusul” său material (fonațiune sau configurație grafică) nu se reprezintă doar pe sine însuși, ci se prezintă persoanelor, care comunică, prin funcția de a se referi și la altceva. Cu alte cuvinte, un anumit lucru nu este semn „în sine și pentru sine”, adică doar prin esența și conținutul său obiectiv. El indică conștiinței acele obiecte, pentru care subiecții l-au „făcut” semn, i-au atribuit acea funcție, prin care el se deosebește de propriul conținut obiectiv. Altfel spus, pentru persoanele care folosesc un lucru în calitate (funcție) de semn, corpul material al semnului capătă o nouă valoare – de *referință*, *desemnare*.

În *De magistro*, teoria semnelor este discutată mult mai pe larg decât în *De dialectica*. Aici este vorba despre un dialog, în care argumentația este mai puțin strictă – nu fără salturi argumentative, datorate formei literare și situației de comunicare (Vezi: Idem: 172-173). În această lucrare sunt identificate și explicate o serie de clase de semne. (Clasificarea universului de semne, cercetate în diverse lucrări ale lui Augustin, este prezentată în mod diferit în lucrările de specialitate). E. Coșeriu reprezintă clasa acestor semne schematic (Vezi: Idem: 174). Schema respectivă redă următoarele idei.

Există *signa* (semne) de două tipuri: I) deictice, adică „care indică”; II) care desemnează.

Semnele care desemnează se divid în: 1) (non-verbale) (*litterae, signa militaria*, adică litere, semne militare); 2) *verba* (cuvinte). Cuvintele, la rândul lor, sunt de două feluri: a) care trimit la semne; b) care trimit la obiecte.

Categoria semnelor deictice este exemplificată prin *intentio digiti* („indicarea cu degetul”); aceasta nu se referă la obiectul indicat, ci la actul însuși al indicării, la *deixis*, lucru valabil și pentru cuvintele deictice: „Orientarea degetului nu mă prea preocupă, deoarece ea mi se pare a fi mai degrabă semnul indicării ca atare, și nu semn al lucrurilor indicate; așa se întâmplă cu adverbul *ecce* „iată”. Căci, dacă avem obiceiul de a întinde și degetul când rostim acest adverb, o facem din temerea că semnul verbal singur n-ar fi de ajuns spre a indica ceva“ (Idem).

Semnele care desemnează ceva pot fi clasificate în verbale și non-verbale. Despre cele din urmă, Augustin observă: „...numim *signa* „semne” tot ceea ce în mod universal semnifică ceva, și am văzut că și cuvintele sunt semne. La fel, spunem *signa militaria* „însemne militare”; acestea se numesc așa într-o accepțiune specială, care nu este valabilă și pentru cuvinte” (Idem).

Între semnele lingvistice (*verba*) trebuie distinse două tipuri. Mai întâi, există cuvinte care trimit la alte semne: „Mi se pare deci că, atunci când vorbim, noi semnalăm prin cuvinte fie chiar alte cuvinte, fie alte semne, ca atunci când spunem *gest* sau *literă*, căci ceea ce se semnifică prin aceste două modalități sunt în egală măsură niște semne...” (Idem: 175).

În al doilea rând, există cuvinte ce trimit la obiecte care nu sunt semne: „...[prin cuvinte] se pot semnifica și alte lucruri care nu sunt semne, precum atunci când pronunțăm cuvântul *lapis* «piatră»” (Idem).

De asemenea, Augustin propune ca ceea ce poate fi desemnat prin semn, dar nu este el însuși semn să fie denumit *significabile* („semnificabil”). Se propune a numi semnificabile „...acele lucruri care nu sunt semne, dar pot fi semnificate...” (Idem). Această idee a lui Augustin trebuie analizată mai amănunțit. În literatura de specialitate se subliniază „meritul” lui Augustin care a divizat semnele în două clase distincte – ale celor *naturale* și ale celor *artificiale (convenționale)*. Spre exemplu, Th. Sebeok menționează că un pas major în studiul semnelor a fost acela făcut de către Sf. Augustin, care printre primii a distins clar între „semnele *naturale* (simptome, semnale ale animalelor etc.) și cele *convenționale* (de factură umană) și a adoptat concepția potrivit căreia există o componentă *interpretativă* inclusă în totalitatea procesului de reprezentare” (Sebeok 2002: 21).

Teoria semnelor a lui Augustin i-a influențat pe mulți semioticieni. Din lucrările lor aflăm următoarele: Augustin considera drept natural acel semn, care ne permite să cunoaștem lucrul semnificabil (*res significabilia*) fără dorința sau intenția cuiva de a desemna ceva. Printre semnele naturale se enumeră *fumul* (semnul focului), *urmele animalelor*, *gesticulația neintenționată* și *mimica*, ce indică starea sufletească ale oamenilor ș.a. (Vezi: Бычков 1995: 484). O analiză detaliată a fenomenelor naturale *semnificabile* (simptome, „comunicarea” prin semnale în lumea animalelor etc.) ne convinge că nu tot ce *semnifică* despre ceva, se realizează neapărat prin *semne*. Considerăm că ideea lui Augustin despre semne ca ceva „natural” contrazice definirii sale a esenței semnului ca factor relațional *convențional* pentru *conștiințele* subiecților semiozei.

Augustin acordă o deosebită atenție semnelor convenționale. El numește *convenționale* acele semne, cu ajutorul cărora *ființele vii comunică unele altora gândurile și sentimentele lor*. Spre exemplu, semnele verbale, consideră Augustin, au fost *inventate de inteligența umană pentru a transmite gânduri și sentimente de la un om la altul*, altfel spus, – *pentru a comunica*.

Din ceea ce am expus mai sus, putem trage următoarea concluzie: notele esențiale, care se conțin în actualele definiții ale semnului, au fost evidențiate de Aureliu Augustin cu multe secole, înaintea apariției științelor despre semn (semioticilor și semiologilor contemporane). De pildă, Th. Sebeok definește semnul astfel: „Un semn e orice *formă* fizică imaginată sau exteriorizată (printr-un mijloc fizic oarecare) pentru a ține locul unui obiect, al unui eveniment sau sentiment etc., numite *referent*, sau al unei clase de obiecte, evenimente, sentimente etc. similare (sau înrudite), numite *domeniu referențial*” (Sebeok 2002: 20). Unul dintre clasicii semioticii contemporane – Ch. Peirce – a caracterizat semnul astfel: *Semnul este ceva care stă în locul altcuiva pentru ceva în vreun aspect sau posibilitate. Semnul se adresează cuiva, creând în mintea acestei persoane un semn echivalent sau un semn mai dezvoltat. Un semn se referă la altceva decât la el însuși (obiectul) și este înțeles de cineva, acesta fiind efectul pe care îl produce în mintea receptorului (interpretant). Interpretantul nu este utilizatorul semnului, dar un concept mental produs atât de semn, cât și de experiența pe care utilizatorul o are despre obiect.*

Cercetarea unui număr mare de lucrări (din universul, practic, inepuizabil), consacrate semioticii, ne aduce la următoarea invariantă:

Semnul este ceva (orice obiect perceptibil), ce ține locul la altceva (desemnat, referent ș.a.), pentru cineva (comunicant, interpret etc.), care are anumit scop, intenție (de a memoriza, de a informa, de a influența, de a ordona etc.).

În astfel de definiții ale semnului lipsesc unele note esențiale ce au o mare importanță, din punct de vedere metodologic. În primul rând, nu se ține cont de faptul că obiectul respectiv sau este creat de cineva anume pentru a îndeplini funcția semiotică, sau unui obiect real i se atribuie această funcție. În al doilea rând, trebuie de avut în vedere că nu orice obiect *semnificativ* este, în mod obligator, anume *semn*, adică are și *semnificație*. Mulți specialiști consideră că nu există rațiuni suficiente ce ar permite să identificăm *semnele și indicii*.

Indicii sunt fenomene naturale, rezultate ale manifestării legăturilor cauzale (cu transformări de energie și substanță – în lumea anorganică sau determinate de procese informaționale și reglare – în lumea organismelor vii). Semnele, dimpotrivă, sunt rezultate ale activității raționale (ale gândirii prin noțiuni, judecăți, raționamente ș.a. – invenții ale minții), acte ale imaginației și fanteziei omenești. Altfel spus, indicii au statut *ontic* (natural, obiectiv), în timp ce semnele au caracter *logico-gnoseologic* și *teleologic* (rațional, subiectiv).

Prezintă interes, în contextul celor expuse despre coraportul dintre semne și indicii, concluziile la care a ajuns E. Coșeriu în lucrările consacrate problemelor semioticii generale.

E firesc ca un savant – lingvist și filosof – să-și pună întrebarea: Ce este un semn? Tocmai această întrebare și răspunsul la ea le găsim în lucrarea „Semn, simbol, cuvânt”.

Obiectul problematizării filosofice, consideră E. Coșeriu, constă anume în a stabili *modul de a fi al semnului, calitatea ca atare de a fi semn, cum sunt și cum funcționează semnele* (Vezi: Coșeriu 2009: 113). Aceasta înseamnă însă că filosoful trebuie să realizeze o muncă dublă: să manifeste competență atât în domeniul filosofiei, cât și în cel al științelor particulare. E. Coșeriu distinge clar între *calitatea de a fi semn, în sens propriu, de ceva ce nu are calitatea de a fi semn*. De asemenea, el distinge

între a fi semn pentru cineva (a avea valoarea de semn) și a fi semn în și pentru sine (a fi produs în calitate de semn) reprezintă două determinări diferite, iar, pe de altă parte, a indica spre altceva, a sta în locul a altceva și a avea semnificație nu sunt nicidecum expresii sinonime (Vezi: Idem: 115).

Definirea semnului drept acel lucru sau fenomen care indică altceva decât este el însuși, în materialitatea sa, nu se referă, strict, la semne, ci la un altceva, pentru care le folosim doar provizoriu denumirea *semn* din limbajul obișnuit. Aceasta se referă anume la acele „semne” care doar prin interpretare devin semne. Ele presupun intenționalitatea „interpretului care le interpretează drept indicii, făcându-le ca prin aceasta să fie indicii. Este vorba despre fenomene care se află într-un context existențial determinant, cunoscut sau doar presupus, cu alte fenomene, astfel încât, din constatarea unuia dintre aceste fenomene pe care le receptăm ca indicii, putem infera asupra prezenței, respectiv existenței în același context, a celorlalte fenomene, corelate pe baza experienței. Astfel, interpretăm norii ca „semne” ale unei posibile ploii, febra ca „semn” de boală” (Idem: 115-116).

Simptomele, indicii, însemnele etc. sunt fenomene naturale „semnificabile” în baza determinărilor obiective (informaționale, regulatorii), legăturilor cauzale (de tip cauză – efect), însă nu sunt produse în mod intenționat ca semne. „Indicii joacă un rol foarte important în cadrul interpretării, în diferite domenii ale experienței și ale științei; este însă totuși foarte problematic să le putem include în universul semnelor” (Idem: 116).

În privința semnelor în sens propriu („produse” anume în calitate de semne), pentru a fi receptate și interpretate ca atare, problema se pune altfel: „Aici avem de-a face cu o dublă intenționalitate, și anume cu o intenționalitate productivă deschisă la cel care produce semne și cu o intenționalitate „ne-producătoare-de-semne” la interpret, ultima reducându-se la disponibilitatea de a recepta semnul ca semn și de a-l interpreta. Această distincție este esențială pentru delimitarea universului semnelor. Căci propoziția „Orice poate fi semn” nu înseamnă același lucru în ambele cazuri” (Idem). În cazul indiciilor, *orice* înseamnă că orice poate fi „indiciu”: „orice lucru se află într-o corelație dată, posibilă sau presupusă și, de aceea, orice poate fi „indiciu”, adică prilej pentru o inferență” (Idem). În cazul semnelor în sens propriu, propoziția *Orice poate fi semn* înseamnă doar că „latura materială a semnului poate fi orice, că materia semnului este în principiu indiferentă. În acest caz, semne sunt însă numai acelea care sunt produse ca atare” (Idem: 117).

Analiza problemei semnului propriu-zis ne permite să facem unele generalizări.

Semnul este un obiect (în accepțiune gnoseologică) detașat (mîntal, prin abstractizare) de conținutul său material, căruia producătorii și utilizatorii (subiecți ai cunoașterii și comunicării) i-au atribuit o valoare *funcțională* – de a desemna, de a reprezenta alte obiecte (ale gândirii și ale comunicării) iar, prin funcția care i s-a atribuit – să fie intermediarul ce leagă prin semnale (informație) subiecții respectivi și referenții, desemnații, adică obiectele gândirii și comunicării. Esențial pentru semne este caracterul lor convențional și funcțional. Adică conținutul material este doar corpul semnelor, iar semnalele (optice, fonice etc.), produse de semne, „leagă” (pun în contact, informează) conștiințele subiecților gândirii și comunicării. Problema constă în aceea că conștiințele, fiind entități ideale, nu pot comunica, contacta nemijlocit. Pentru a face legătură între conștiințe este nevoie de a transforma gândurile

în semnale (optice, fonice etc.) și de a deplasa semnalele de la „emițător” către „receptor”. De aceea oamenii (în practica lor istorică) au trecut de la comunicarea prin lucruri la comunicarea prin semne, ce înlocuiesc lucrurile.

Semnele ca entități ontice (obiective), la fel ca și corpul (materia) lor – elemente distincte ale semiozei – sunt obiecte *unidimensionale*. Imaginile lor ideale (noțiuni *raportabile*, adică de *relație*) sunt reprezentate în conștiințele subiecților (gândirii și comunicării) ca un complex *tridimensional*, ce include *obiectul* (desemnatul), *conceptul* (semnificatul) și *numele* (semnificantul). Trebuie de menționat că am făcut abstracție de la aspectele psiho-fiziologice ale semiozei – obiect de studiu al altor științe particulare despre semne.

Unul dintre elementele esențiale ale semiozei este *semnificația*. În continuare, vom analiza, succint, conceptul „semnificație”.

În diverse pasaje ale dialogului lui Augustin *De magistro*, scrie E. Coșeriu, conținutul semnului este delimitat clar de obiectul pe care-l poate reprezenta semnul. Semnificația (*significatio*) nu se confundă cu lucrul, ci este mai degrabă *cognitio rei* „cunoașterea lucrului”, *scientia, quae per signum evenit*, „cunoașterea care provine din semn”. De altfel, cuvintele există pentru a semnifica, nu invers: „Cunoașterea unui lucru este preferabilă semnului cu ajutorul căruia o efectuăm, deoarece se știe că nu cunoașterea a fost dată pentru semn, ci semnul a fost instituit în scopul cunoașterii” (Coșeriu 2011: 175).

Am mai spus supra că anume comunicarea prin semne presupune existența unor subiecți – a celor care produc semnele (a adresaților) și a destinatarilor acestor semne (a adresaților).

Semnificația se produce prin conștientizarea relației dintre două obiecte și anume – atunci când semnalele transmise (de semn) actualizează în conștiință ideea despre altul (desemnat, referent) și orientează conștiința către cel de al doilea. Așa se întâmplă, de pildă, atunci când combinația de semne grafice *s-â-m-b-ă-t-ă* generează în conștiință gândul: „Mâine e duminică”. Iar pentru un fost elev aceasta poate avea sensul: „Mâine mă întâlnesc cu foștii mei colegi și profesori”.

Actualizarea semnificației în formă de idei despre anumite obiecte (sau clase de obiecte) se produce sau nemijlocit, în baza legăturilor naturale dintre lucruri, sau prin intermediul semnelor. De aceea este important a distinge între două situații semnificative: 1) naturale, ce sunt determinate de factori obiectivi și legături cauzale (în lumea anorganică) sau reacții organice (la plante și animale); 2) convenționale („artificiale”), ce se realizează pe baza proceselor semiotice, gândirii discursive – prin construcții verbale și noțiuni abstracte.

Concluziile la care am ajuns din cele analizate mai sus sunt următoarele.

1) Semnul reprezintă o latură (aspect) a unui obiect material (lucru, fenomen, proces etc.), ce conține substanță sau energie, iar semnificația este fapt al conștiinței. Ea este localizată în conștiință și niciodată nu „părăsește” creierul omenesc. Atunci când are loc „comunicarea” semnificațiilor, strict vorbind, nu are loc transmiterea lor: „semnele nu trebuie considerate drept purtători de semnificații în acel sens că semnificațiile nu sunt incluse în semne, nu sunt părți componente ale corpusului semnului. Mai precisă este această reprezentare: semnele nu poartă și nici nu transmit semnificație (aceasta este o metaforă) de la un om la altul, dar generează semnificații identice sau analoge, trezesc procese informaționale analoge în două conștiințe. Mesajul semiotic

are ca rezultat actualizarea în capetele comunicanților a mesajelor egale sau aproape egale, și de asemenea – modificarea și apariția a noi semnificații” (Никитин 2007: 24).

2) Funcția semnului nu poate fi concepută fără de a avea semnificație. Semnul este obiect semnificativ doar în mod convențional, deoarece unui obiect material producătorul semnului i-au atribuit funcția de *semn*. Deci „semnificitatea” semnului e determinată nu de conținutul și însușirile sale materiale. „Misiunea” semnului e determinată de însușirile lui ce permit transmiterea în mod stabil și durabil (adică invariabil) a semnalelor, ce „leagă” (unesc într-un circuit informațional) organele de simț ale subiecților care comunică. Adică obiectul-semn pare a fi „exclus” din condițiile sale naturale, devenind astfel un intermediar ce îi „conectează” pe participanții actului comunicării semiotice la desemnat (referent, denotat).

3) Semnificația este un concept cu o extensiune (sferă) mai mare decât a „semnului”: nu există semn fără semnificație, însă există semnificație fără semn. Specialiștii au demonstrat că semnificațiile cu conținut „prelogic” și fără limbaj articulat există în lumea insectelor și mamiferelor. De pildă, albinele sunt insectele bine cunoscute de om pentru perfecțiunea cu care își construiesc fagurii. La fel ca la termite și furnici, întreaga colonie desfășoară o activitate coordonată. Complexitatea unei astfel de coordonări între mii de indivizi necesită posibilități de comunicare deosebite. A fost descoperit faptul că albinele „comunică” prin „limbajul” dansului: Distanța și direcția pentru sursa de hrană sunt indicate în funcție de unghiul pe care îl face poziția soarelui cu axul longitudinal al dansului albinei orientat spre sursă. Cum soarele nu are o poziție fixă în spațiu, albina va indica de fiecare dată unghiul corespunzător noii poziții solare. Aceasta înseamnă că ea nu poate executa o mișcare stereotipă, transmisă genetic, ci trebuie să „calculeze”, în funcție de situația ivită. Experimente cu surse așezate în diferite poziții au evidențiat mișcări de dans corespunzătoare momentului creat artificial. Când soarele este acoperit de nori, albina se orientează după lumina polarizată, fenomen reprodus experimental de către Karl von Frisch (Vezi: Dulcan 1992: 72-73).

Terminăm acest articol despre esența filosofică a semnului cu următoarele concluzii.

Semnul este o entitate specifică, „înzestrată” de către subiecții semiozei cu funcția de a desemna, de a nota anumite obiecte ale cunoașterii și comunicării. În acest important element al semiozei sunt „implantate”, „introduse”, fixate, codificate, „cifrate”, în mod conștient, deliberat, anumite date. Aceste date au caracter cognitiv și pragmatic – ele servesc interacțiunii participanților comunicării. Semnul este „veriga”, ce unește într-un circuit informațional subiecții, obiectele cunoașterii și comunicării. Din punct de vedere logic, „semnul” este o noțiune *raportabilă* („relativă”), deoarece exprimă raporturi dintre adresanți, adresați și obiectele cunoașterii și comunicării. Anume în *conștiințele* subiecților semiozei sunt „localizate” *denotatul*, *semnificatul*, *semnificantul* – elemente ale unui obiect de natură psihică („mentală”) cu caracter sistemic – *tridimensional*. Iar semnul, prin ființa sa pur materială, rămâne un obiect *unidimensional* și nu conține nici desemnatul, nici semnificația, ci doar *semnalele* – cu „cod”, „cifru” etc.

Așadar, comunicarea semiotică ar trebui definită altfel decât aceasta s-a făcut până acum, când se accentua în acest proces *transmiterea mesajelor* cu ajutorul *semnelor*. Semnele, cum deja se știe, nu *conțin* mesaje (noțiuni, judecăți, raționamente etc.) și, deci, *nu le transmit*.

Considerăm că *esența comunicării umane constă în interrelația dintre conștiințele subiecților care, în acest scop, fac schimb de informații prin semnale verbale (fonice sau grafice) sau/și nonverbale, ce au conținut semiotic sau/și ne-semiotic (în cazul indiciilor: simptomelor, expresiilor feței, pozițiilor corpului, gesturilor etc., acestea având caracter neintenționat, adică natural).*

Referințe bibliografice

1. Coșeriu, Eugeniu, *Istoria filozofiei limbajului. De la începuturi până la Rousseau*, București, Editura HUMANITAS, 2011.
2. Coșeriu, Eugeniu, *Omul și limbajul său / STUDII DE FILOZOFIE A LIMBAJULUI. TEORIE A LIMBII ȘI LINGVISTICĂ GENERALĂ*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2009.
3. Dulcan, Dumitru-Constantin. *Inteligența materiei*, Ediția a 2-a, revizuită și adăugită, București, Editura TEORA, 1992.
4. Sebeok, Thomas, *Semnele: o introducere în semiotică* / trad.: Sorin Mărculescu, București, Editura HUMANITAS, 2002.
5. Бычков, Виктор Васильевич, *Эстетика отцов церкви*, Москва, НАУЧ.-ИЗД. ЦЕНТР «Ладомир», 1995.
6. Никитин, Михаил Васильевич, *Курс лингвистической семантики: учеб. пособие*, Санкт-Петербург, Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2007.

СОПОСТАВИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ГЛАГОЛОВ ДВИЖЕНИЯ В РУССКОМ И АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКАХ: СЕМАНТИКА, СОЧЕТАЕМОСТЬ, ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ

Елена СИРОТА, канд. наук, доцент,
Бэлцкий государственный университет имени Алеку Руссо

Summary: *The article focuses on investigating motion verbs from the semantic, distributional and functional perspective. It highlights the specifics of motion verbs in Russian and English and the peculiarities of these lexemes in the original and the translated discourse.*

Key-words: *lexical-semantic group, verbs of motion, semantics, distribution, frame, polysemy.*

Анализ глаголов движения представляет собой одну из традиционных проблем русистики. Тем не менее, в лингвистической литературе не наблюдается комплексного подхода к изучению глаголов движения, в связи с этим актуальным представляется исследование этих единиц языка в сопоставительном аспекте. Сопоставление глаголов движения в русском и английском языках позволит систематизировать их как единицы языка, обозначить их сочетаемость и проследить за особенностями их функционирования в речи. Под глаголами движения традиционно понимается группа глаголов, обозначающих физическое перемещение живых существ, предметов (как самостоятельное, так и каузированное) и отличающихся от других глаголов своеобразной корреляцией, или семантической и морфологической взаимоотношенностью 2-х членов противопоставления тип идти – ходить, бежать – бегать и т.п.

Интерес ученых к глаголам движения проявляется, в основном, в следующих направлениях: глаголы движения рассматривались в связи с категорией определенности/неопределенности, предшествовавшей возникновению грамматической категории вида в славянских языках; глаголы движения рас-